

Europalerk *Larix decidua*

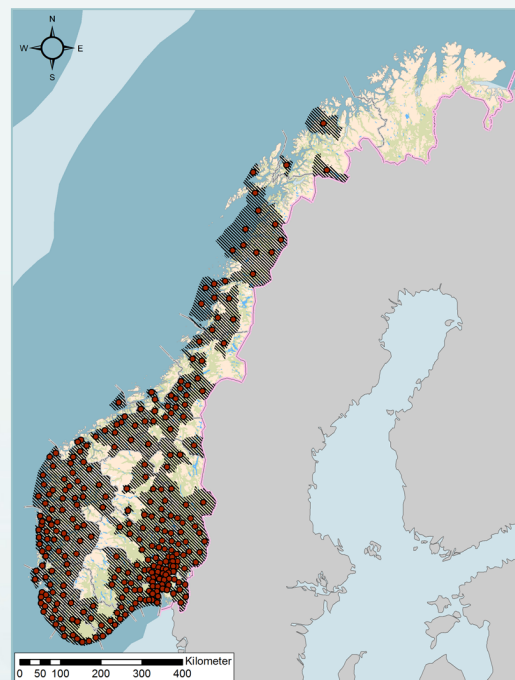
Fremmed art

Europalerk ble innført av skotske handelsmenn rundt 1800-tallet. Lerk ble først og fremst innført som parktre, men er og seinere brukt noe i skogbruket og i forbindelse med utbygging av jernbanen. Om høsten når nålene blir gule skiller treslaget seg ut i landskapet, og stedvis er det observert betydelig spredning fra slike plantinger.

Status

Risikovurdering 2012: Svært høy risiko (SE)

Europalerk (*Larix decidua*) plantet i Norge. Skraveringen angir kommunene hvor europalerk finnes.

Kjennetegn

Europalerk kan i Norge bli mer enn 40 m høye trær med myke sommergrønne nåler som blir gule og felles om høsten. De tynne hengende kvistene med lysegrønne nåler gir kronen et lett preg. På eldre trær er det rødbrun tykk skorpebark, mens yngre trær og grener har glatt grågul bark. Skuddene er differensiert i kort- og langskudd. Langskuddene bærer første året spiralstilte nåler. Andre året vokser det fram kortskudd i bladhjørnene på enkelte av de felte spiralstilte nålene. Kortskuddene bærer en dusk av nåler i enden. Nålene er 2- 3 cm lange, lengst på kortskuddene, hvor nålene også er bredere mot spissen. Nålene har to harpikskanaler. Hannblomstene er gule og sitter på kortskudd som mangler nåler, pollenkornene mangler luftsekker. Hunnblomstene er røde og sitter på kortskudd som bærer en nålekrans nedenfor blomsten. De modne brune konglene er eggformete 3-4 cm lange og 2- 2,5 cm brede, men med stor variasjon i størrelsen. Dekkskjellene er rette med midtnerven trukket ut i en synlig spiss. Kongleskjellene er omtrent dobbelt så lange som dekk skjellene. Frøet har en stor vinge.

Utbredelse

Europalerk er et fjelltre som finnes i Mellom-Europa, med hovedutbredelse i Alpene, der den vokser opptil 2500 meter over havet. Fra de franske alpene (Provence og Savoie) strekker utbredelsen seg nordøstover til Sveits og Østerrike (Tirol og Krain) og videre til Italia. I Tsjekkia og Slovakia finnes varieteten sudeterlerk *L. decidua* var. *carpatica*, i de sydlige Sudetene, og en mindre forekomst på sydsåningen av Tatra. I Polen forekommer *L. decidua* var. *polonica* som også er godt belagt med fossiler, denne varieteten finnes også i

Transylvania i Romania.

Europalerk ble innført til Norge på slutten av 1700-tallet av skotske handelsmenn. Mange av de tidligste plantingene av europeisk lerk kom fra Skottland, som hadde innført lerk alt på 1600-tallet. Våre tidligste lerceplantinger bl.a. lerkene på Tingvoll, Bremsnes, Brandval, Solum og Havstein er av skotsk opprinnelse. Europalerk finnes sporadisk plantet på Sørlandet, Østlandet, Vestlandet og Trøndelag. I Nord-Norge er den lite plantet, her avløses bruken med sibirsk lerk.

Biologi

Lerken trives best på middels til god jord som ikke er for fuktig. Lerk er svært lyselskende sammenlignet med andre bartrær. Det betyr at lerk bare i liten grad kan etablere seg i skog og på andre skyggefulle voksesteder. Som vårt eneste nålefellende bartrær, med lett nedbrytbart strøfall, har lerk vist å ha en jordforbedrende effekt, som motvirker dannelsen av råhumus og forsuring. Spesielt raskt vokser lerk i ungdommen, og lokalt kan lerk oppvise stor produksjon.

Europalerk trives godt i fjellstrøk, treet på bildet har spredd seg fra alleen i Sandvika på Tingvoll og etablert seg over skoggrensa i Gylsfjellet.

Den viktigste skadegjører på lerk er lerkerekftsopp (*Lachnellula willkommii*), men både snø, frost, smågnagere, hjortedyr og sopp kan lokalt forårsake skader.

Lerkevirke er ettertraktet og verdifullt. Lerk har tidlig dannelse av kjerneved, og stor andel kjerneved ved større dimensjoner. Kjerneveden har god holdbarhet, og lerk har tidligere vært mye brukt i forhold til vann, fundamenter i jord og til stolper. I utbyggingen av jernbanen i Norge ble lerk tidligere brukt til sviller på grunn av holdbarhet og styrke. Mange av våre plantinger er da også etablert langs jernbanenettet som følge av dette. I seinere tid har lerk blitt ansett som et miljøvennlig trevirke som uten impregnering kan brukes til utvendig kledning og terrassebord, og brukes noe til innredning, trapper, vinduer og møbler.

Bestandsstatus

Selv om det er plantet anslagsvis 16 millioner lerceplanter i Norge med et tilhørende areal på ca. 35.000 dekar spiller europeisk lerk en svært beskjeden rolle i skogbruket. Lerk er ettertraktet som prydtre og mye brukt i hager, parker og kirkegårder.

Europalerk begynner frøsettingen tidlig og har rikelig med kongler hvert år. Fra litteraturen finnes flere observasjoner av naturlig foryngelse hvor få trær har gitt opphav til nye bestand. Med hensyn til spredning ble det gjort undersøkelser på Tingvoll så tidlig som i 1932, en undersøkelse som ble gjentatt og utvidet i 2001. Fra en utgangspopulasjon på 74 trær i alleen plantet i 1800 hadde det i 1932 i omgivelsene etablert seg i overkant av 50 trær og i 2001 nærmere 1500 trær, hvorav noen småbestand. Studien illustrerer hvordan langdistansespredning kan gi opphav til sekundære spredningsenheter.

Referanser

- Mitchell, A.F. 1963. The history of the introduction of European larch to Britain. *Scottish Forestry* 17:147-171.
- Nygaard, P.H. & Brean, R. 2001. Spredning av lerk (*Larix decidua* v. *Scotia*) fra Sandviksalléen på Nordmøre. Oppdragsrapport fra Skogforsk 20/01. 22 pp.
- Robak, H. 1946 a. Litt om den skotske lerkerasen og dens historie. *Tidsskrift for Skogbruk*, 4-5/1946, 11 pp.
- Roll-Hansen, F. 1953. *Skogbotanikk. De nakenfræede*. Kompendium ved Norges landbrukshøgskole. 125 pp.
- Schotte, G. 1917. Lärken och dens betydelse för svensk skogshushållning. Meddelanden Statens Skogforsöksanstalt. H13-14, Stockholm.
- Tollan, I. 1946. Omkring lerken på Nordmøre. *Tidsskrift for Skogbruk* 54: 69-73.
- Øyen, B.-H. 2006. Lerk (*Larix*) i Norge – del 1. Dyrkningshistorien. *Aktuelt fra Skogforsk* 2/06, 1-16.